

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:4, Issue:20
sssjournal.com

pp.2558-2565
ISSN:2587-1587

2018
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 20/05/2018 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 11/07/2018
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 12.07.2018

MODEL ALMANIN HAYRI İLE TAKLİT ETMENİN “ŞERRİ” ARASINDA HZ. PEYGAMBER¹

PROPHET MUHAMMAD BETWEEN THE GOOD OF LOOKING UP TO A ROLE MODEL AND THE EVIL OF IMITATING

Doç.Dr. Kadir DEMİRCİ

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Hadis Anabilim Dalı Öğretim Üyesi
kadirdemirci68@gmail.com, Eskişehir/Türkiye

ÖZ

Model insana ulaşmanın yolu Hz. Peygamber'i taklit etmek değil model almaktır. Çağımızda her alanda model insanı oluşturabilmemiz için Hz. Peygamber'i taklit eden değil model alan bir yaklaşım içinde olmalıyız. Çünkü, Hz. Peygamber kendisine hikmet verilmiş bir insandır. Hikmet kabaca bir amacı gerçekleştirmek üzere yerinde söylenen söz, yerinde yapılan davranış demektir. Hz. Peygamber'in hem sözlerinde hem de davranışlarında bir hikmetin olduğu asla unutulmamalı ve bu hikmet keşfedilmeye çalışılmalıdır. Zira, Hikmet, bütün zamanlara ve mekanlara taşınabilecek bir değerdir ve bu değer etrafına ışık saçacak model insanlar yetiştirebilecek bir güce sahiptir. Çünkü hikmet her zaman çok büyük hayır getirir. Bunun aksi ise Hz. Peygamber'in gerek söz ve gerekse davranışlarının ardındaki hikmeti göz ardı ederek onun doğrudan sözlerinin lafızlarına sarılmak, davranışlarını da hikmetini düşünmeden olduğu gibi alarak taklit batağına saplanmaktır. Hikmeti göz ardı edilmiş bu kör taklit asla etrafını aydınlatacak model insanı oluşturma gücüne sahip değildir. Aksine etrafına aydınlık değil bir karanlık, belirsizlik, anlamsızlık katan bir insanın doğmasına neden olacaktır. Model insan demek, örnek alınacak insan demektir. Bir insanın örnek alınabilmesi ancak onun söz ve davranışlarında mevcut olan hikmetten kaynaklanır. Bu makalede Hz. Peygamber'in söz ve davranışlarının arkasındaki hikmetin görülmesi gerektiğine dair örnekler sunulacak ve bu örnekler üzerinden onun hikmetinin evrenselliği müşahade edilecektir. Hz. Peygamber şayet model alırsa model insanlar oluşturulabilir ve Hz. Peygamber çağlara taşınabilir. Onun model değil de taklit edilmesi ise çağın tarihi hapsedilmesini gündeme getirecektir.

Anahtar Kelimeler: Model insan, Hikmet, Taklit, Hayır, Akletme

ABSTRACT

The path towards a role model should be through taking the Prophet Muhammed as a model and not imitating him. In today's world, in order to cultivate role models in every field, we should look up to the Prophet Muhammad as a role model and not imitate him, as he was bestowed with wisdom. Wisdom is a well-said utterance or an appropriate course of action with the aim of realizing a purpose. We should never forget that the words and deeds of the Prophet Muhammad have wisdom with them and should strive to explore that wisdom. Because wisdom is a value that transcends time and space, and has the power to cultivate role models that would shed light around themselves. Wisdom always brings about the greater good. Otherwise, one would bog down with imitation by ignoring the wisdom in the words and deeds of the Prophet Muhammad, following the literal meanings of his words, and performing his deeds without heeding to their wisdom. This blind imitation void of wisdom has no power to cultivate role models that would be a beacon of light. On the contrary, it would raise a person that would shed darkness, obscurity, and senselessness rather than light. A role model is a person of example. A person can only be taken as an example if there is wisdom to their words and deeds. This paper presents examples showing the importance of heeding the wisdom beyond the words and deeds of the Prophet Muhammad and through there examples examines the universality of his wisdom. We can only cultivate role models and carry the Prophet Muhammad to the future if he is revered as a role model. On the other hand, not looking up to him as a role model and only imitating him would bring about confining this age in the history.

Keywords: Role Model, Wisdom, Imitation, Good, Reasoning

¹ Bu makale 26-28 Nisan 2018 tarihinde Kahramanmaraş'da düzenlenen "Uluslararası İslam ve Model İnsan Sempozyumunda" sunulan bildirinin genişletilmiş halidir.

1. GİRİŞ

Kur'an-ı Kerim'in pek çok ayetinde Allah'a itaatla birlikte Hz. Peygamber'e de itaat edilmesi emredilmektedir.(Enfal: 8:20; Ahzab: 33:71) Çünkü Hz. Peygamber Kur'an'ın ve Hikmet'in öğreticisi, insanların mürebbisidir. (Cum'a: 62:2) Kur'an, onun sözleri ve örnek davranışlarıyla hayat kazanmış, âdeta ete kemiğe bürünmüştür. Hz. Peygamber'in öğüt ve örnekliği neticesinde örnek bir nesil yetişmiştir. Bu nedenlerle Hz. Peygamber'in sözleri ve davranışları sadece onun zamanında yaşayan Müslümanlar için değil, kıyamete kadar gelecek olan Müslümanlar için de büyük önem arz etmektedir. Allah Teala Hz. Peygamber'i bütün insanlara müjdeleyici ve uyarıcı olarak göndermiştir. (Sebe: 34:28) Hz. Peygamber'in bu konumunun farkında olan sahâbiler onun söz ve davranışlarını, hem yaşayarak hem de anlatarak, sonraki nesillere aktarma hususunda büyük gayret göstermiştir. Sahâbilerden sonra gelen nesillerin de gayretleriyle Hz. Peygamber'in söz ve davranışlarını içeren devâsâ bir hadis literatürü ortaya çıkmıştır.

Sonraki asırlardaki Müslümanlar için Hz. Peygamber'in söz ve davranışlarına ittiba görevi büyük ölçüde bu hadis literatürü üzerinden gerçekleştirilecektir. İşte bu noktada bir soru bizden cevaplandırılmayı beklemektedir. Hadis literatüründe yer alan ve sahâbiler tarafından büyük oranda bağlamından kopararak aktarılan, peygamberî söz ve davranışlara karşı itaat görevi bugün nasıl gerçekleştirilecektir? Hz. Peygamber'in söylediği sözler kelimesi kelimesine aynen onun söylediği gibi alınmak suretiyle mi? Yoksa o sözlerin ne maksatla söylenildiğine bakılarak mı? Benzer şekilde Hz. Peygamber'in sergilediği davranışlar da Hz. Peygamber'in aynen yaptığı gibi yapıp taklit edilmek suretiyle mi alınacaktır? Yoksa davranışlarının arkasında yatan hikmetlerin ne olduğuna bakılarak mı onlara ittiba gerçekleştirilecektir?

Hiç şüphe yok ki çoğu insan, Hz. Peygamber'in söylediği söze bir kelime ilave etmeden, ondan aktarılan sözü olduğu gibi kelimesi kelimesine hayata geçirmeyi isteyecektir. Onun davranışları konusunda da hemen hemen herkes onun yaptığının aynısını yapmayı arzu edecek, Hz. Peygamber'e birebir benzemekten hoşlanacaktır. Çünkü böyle bir tutum Hz. Peygamber'in sözlerinin ve davranışlarının ne mana ifade ettiğini anlama ve yorumlama şeklinde entellektüel bir çaba içermediğinden dolayı bir taraftan kolay; diğer taraftan ise ona tıpatıp benzeme, onun yaptığının aynısını yapma bakımından da insanı ruhen rahatlatıcı ve tatmin edicidir. Bu niteliğinden dolayı da büyük bir kitle onun söz ve davranışlarının aynısını yapma tutumunu benimsemektedir. Hz. Peygamber'in sözleri ve davranışlarının arkasında yatan maksatları kavrama ise zihni bir çaba gerektirdiğinden ve yorumlama neticesi ortaya çıkan anlayış çoğu zaman onun söz ve davranışlarıyla birebir örtüşmediğinden dolayı hoş karşılanmamaktadır. Bu noktada da şu soru karşımıza çıkmaktadır: Gerçekte Hz. Peygamber'e tabi olmakta bizi motive eden ne olmalıdır? Birebir ona benzeme ve bu benzemenin getirdiği psikolojik rahatlık mı? Yoksa onun sözleri ve davranışları arkasında yatan maksatları bulmaya yönelik gösterdiğimiz entellektüel ve ilmî çaba mı? Kuşkusuz her hususta olduğu gibi Hz. Peygamber'e ittibada da ilmî çabayı esas almalıyız. Çünkü Allah Teâlâ bize bunu emretmekte ve şöyle buyurmaktadır: "İlmî bir temele dayanmayan şeye ittiba etme. Çünkü kulak, göz ve kalb hepsi sorumluluk taşımaktadır" (İsra: 17:36)

Hiç şüphe yok ki Hz. Peygamber'in inanç ve ibadet ile ilgili söz ve uygulamaları aynen alınıp uygulanacaktır. Çünkü inanç konuları gayb âleminde haber vermeyi içeren haberi hükümler olduğu için onlarda herhangi bir değişikliğin olması düşünülemez. İbadetler de taabbudî karakter taşır ve Allah'a karşı kulluğun nasıl yapılması gerektirdiğini ifade ederler. Bu nedenle ibadetler belirlenen keyfiyette icra edilirler. İbadet alanı akıl ve kıyas ile düzenlenemez. Emredildiği şekilde yapılması esastır. İnanç ve ibadetin dışında kalan alanlarda ise Hz. Peygamber'in söz ve davranışlarının anlaşılması hususunda sahabe döneminden bu zamana kadar farklı anlayışlar ve yaklaşımlar sergilenmiştir. (Erul: 2017)

Burada cevaplandırılması gereken sorulardan biri de şu olmalıdır: Hz. Peygamber'in sözlerinden ve davranışlarından maksat bizzat o sözler ve davranışlar mıdır yoksa o sözlerin ve davranışların arkasında yatan hikmet midir? Bilindiği gibi Hz. Peygamber'e doğru bilgi ve doğru davranış anlamına gelen hikmet bahşedilmiştir. (Nisa: 4:113) Allah Teala'nın ifadesine göre kendisine hikmet verilene çokça hayır verilmiştir. (Bakara: 2:269) Hikmet hayır içeren, hayır doğuran, hayra götüren bir bilgidir. Öyle ise Hz. Peygamber'in hem sözlerinde hem de davranışlarında yer alan hayrın ne olduğunu bulmak bizim vazifemizdir. Şayet Hz. Peygamber, söz ve davranışlarının arkasında yatan Hikmet'e yönelik bir araştırma yapılmadan taklit edilecek olursa, bu takdirde her zaman değil belki ama, çoğu zaman yanlışa düşmemiz ve bu yanlış nedeniyle kötü bir akıbetle karşılaşmamız kaçınılmaz olacaktır. Çünkü taklit akletmeyenlerin başvurduğu bir eylem olarak Kur'an'da kınanmakta ve akletmeyenlerin kötü bir akıbetle maruz kalacakları haber verilmektedir. (Yunus: 10:101)

Hikmetle donatılmış, insanlara örnek olarak gönderilmiş, insanları irşada mezun kılınmış olan Hz. Peygamber'in söz ve davranışlarının iki yönü bulunmaktadır. Biri dışa bakan zâhirî yönü, diğeri de içe bakan bâtinî yönüdür. Onun sözlerinin dışa bakan zâhirî yönü lafızlardan, kelimelerden oluşan ifadelerdir. Sözlerinin bâtinî tarafı ise ifadelerinin gerisinde olan niyet, duygu ve düşünceleridir. Aynı şekilde davranışlarının da bir zâhirî bir de bâtinî yönü bulunmaktadır. Zâhirî yani dışa bakan yönü davranışlarının şeklini, formunu oluşturur. Bâtinî yönü ise davranışlarının arkasında yatan maksatları, neden ve saikleri içerir.

Bizim Hz. Peygamber'le ilişkimiz ya onun zâhirî tarafından sözlerinin lafzı, davranışlarının da formu ile gerçekleşecek; ya da sözleri ve davranışlarının arkasında yatan amaçları barındıran zihniyeti üzerinden kurulacaktır. Yani iki tercih ile karşı karşıyayız. Ancak bu iki ilişki biçiminin doğurduğu sonuçlar da bulunmaktadır. Hz. Peygamber'in söz ve davranışlarının arkasında yatan maksatları tercih ettiğimizde, onun söz ve davranışlarını bütün zaman ve mekanlara taşıma imkanını elde edecek ve böylece ona tabi olmanın hayrını bütün zamanlarda yaşayabilecek ve en önemlisi yaşadığımız zamanı ve mekanını onun maksatlarına uygun hale dönüştürme fırsatı bulabileceğiz. Bu bizim için hayır demektir. Diğer taraftan onun söz ve davranışlarını taklit etme şeklinde bir ilişki biçimini tercih edersek, belki şekil olarak ona benzeyecek, onun söylediklerinin ve yaptıklarının aynısını yapmanın huzur ve mutluluğu yaşayacaktır; ancak bu taklit, içinde yaşadığımız zaman diliminde çoğu zaman anlamsız, faydasız sadece bir nostalji gibi bir görüntü arz etmeden öteye bir sonuç doğurmayacaktır.

Biz bu makalede Hz. Peygamber'i model almanın insana getireceği hayra, onu taklit etmenin de insana getireceği şerre dikkat çekmeyi hedefledik. Burada şer diye nitelendirilen insanın hayırdan mahrum kalması; Hz. Peygamber'in sözlerindeki asıl manadan, evrensellik ve kuşatıcılıktan uzaklaşmasıdır. Şerden kastedilen Hz. Peygamber'i aynen taklit etmenin bazen insanın hayatına getireceği zorluk ve anlamsızlıklardır. Bunun için şer tabirini tırnak içinde kullandık. Hz. Peygamber'i model almanın getireceği hayrı onu taklit etmenin ise tırnak içinde getireceği şerri ifade eden pek çok örnek verilebilir. Ancak biz bizzat sahabenin dilinden aktarılan üç örnek ile bu konuyu anlatmak istiyoruz. Bu üç örnek ve özellikle sahabe ibn Abbas'ın tavrı Hz. Peygamber'i doğru anlama ve onu model alıp almama hususunda bize yol gösterecek, her zaman kılavuzluk edecek mahiyettedir. Bu üç örnek Hz. Peygamber'le ilişkimizin nasıl olması gerektiği hususunda bize anahtar olabilecek mahiyette örneklerdir. Şimdi bu örnekler üzerinden Hz. Peygamber'i model almanın hayrını onu birebir taklit etmenin ise "şerri" ni görebiliriz.

2. IZTIBA VE REMLİN HİKMETİ

Rivayet edildiğine göre ibn-i Abbas Hz. Peygamber'in vefatından sonra Mekke'ye hac ziyareti maksadıyla gelir. Onun geldiği haberini alan Mekkeliler bu vesile ile akıllarına takılan bir takım soruları kendisine yöneltir. İbn-i Abbas'a üç soru sorarlar: Bunlardan birisi Hz. Peygamber'in hac için Mekke'ye gelirken insanlara tavaf esnasında yapmaları gerektiği ile ilgili talimatıdır. Buna göre Hz. Peygamber, erkeklere tavaf yaparken sağ kollarını ihram elbiselerinden dışarı çıkarmalarını (Iztıba) ve tavafı hızlı adımlarla (Remel) yapmalarını emretmiştir. Hz. Peygamber'den nakledilen bu bilgidен haberdar olan Mekkeliler, Hz. Peygamber'in hem böyle bir talimatı olduğunu hem de bunun sünnet olduğunu iddia etmekteydiler. Bazı Mekkeliler ise bu iddianın doğru olup olmadığını öğrenmek maksadıyla meseleyi ibn-i Abbas'a sormuşlardı. İbn-i Abbas bu soruya hem evet hem de hayır şeklinde cevap vermiştir. O, evet demekle Hz. Peygamber'in gerçekten de böyle bir talimatı olduğunu onaylamış, diğer taraftan hayır cevabı ile de bu talimatın iddia edildiği gibi sünnet olmadığını belirtmiştir. (Ebu Davud, "Menasik", 50)

Daha sonra ibn-i Abbas kendisine sorular bu sorularla ilgili olarak Hz. Peygamber'in söyledikleri ve yaptıklarının gerekçesine dair açıklamalar yapar. İbn-i Abbas'ın ifade ettiğine göre, Hz. Peygamber Mekke'ye gelmeden önce yol üzerinde, Mekkelilerin Müslümanlar aleyhinde bir dedikodu başlattığına dair bir haber alır. Habere göre Mekkeliler, Müslümanların Medine'de hastalandıkları, Medine'nin havasına ve şartlarına uyum sağlayamayarak zayıf düştükleri dedikodusunu yaymışlardır. Bugünkü ifadelerle Hz. Peygamber kendi aleyhlerinde oluşturulmuş bir kara propaganda ile karşı karşıyadır. Başka ifade ile bu durum Müslümanlara yönelik bir tür psikolojik harptir. Mekke'deki müşrikler Müslümanlar aleyhinde bir algı oluşturmak istemektedirler. Oluşturulan bu durum karşısında Hz. Peygamber bu oyunu bozacak şekilde bir adım atar ve erkeklere tavaf esnasında sağ kollarını ihram elbiselerinden dışarı çıkarmalarını, kollarını ve pazılarını müşriklere göstermelerini emreder. Burada maksad Müslümanların hasta ve güçsüz olmadıklarını müşriklere göstermektir. Hz. Peygamber bu talimata benzer şekilde ikinci bir talimat daha vermiştir ki o da tavaf ibadetinin yürüyüş modunda değil de koşar adımda yapılmasıdır. Buna din dilinde 'remil' denir. Bundan da maksat yine hasta, güçsüz ve zayıf olmadıklarını dedikodu yapanlara göstererek haklarında oluşturulan algıyı yıkmaktır.

Mekkeliler, Hz. Peygamber'den nakledilen bu sözü hikmetine bakmadan dış anlamını alarak doğrudan taklit etme yoluna gitmişler ve bunu da sünnete bağlılık olarak adlandırmışlardır. Oysa ki ibn-i Abbas'ın açıklamasına göre ihram elbisesinden sağ kolu dışarı çıkarmak ve tavafta hızlı adımlarla yürümek sünnet değildir. Bu durum Hz. Peygamber'in sürekli yapılmasını istediği bir keyfiyet değildir. Zira Hz. Peygamber'in erkeklere ıztıba ve remli emretmesi sonradan aldığı bir haber üzerine gerçekleşmiştir. Bu noktada üzerinde durulması gereken ve bizim için model olma keyfiyeti taşıyan esas sünnet, Hz. Peygamber'in maruz kaldığı saldırı karşısında ortaya koyduğu irade ve zihniyettir. Çünkü Hz. Peygamber tarafından ortaya konan bu irade ve zihniyet her dönemde yaşayan Müslümanlar tarafından model alınabilecek bir tutumdur. Bu model tutuma göre Hz. Peygamber kafirlerin Müslümanlar aleyhinde oluşturdukları kara propagandaya asla boyun eğmemiş, razı olmamış, kurulan oyuna kayıtsız bir tavır sergilememiştir. Bilakis Müslümanlar aleyhine hazırlanan oyunu bozmak için bir dizi tedbirler almış ve karşı atakta bulunmak suretiyle kafirlerin oyununu bozmuştur. Hz. Peygamber'in aldığı tedbir o günün şartlarında basit gibi görünse de gerçekte oluşturulan kara propagandayı bozmaya yönelik isabetli bir tedbirdir. Öyle ise Hz. Peygamber'in bu zamana taşınabilecek, model alınabilecek olan yönü onun bu kara propaganda karşısındaki dinamik tutum ve tavrı olacaktır. Hz. Peygamber'in bu tavrını bugüne taşıdığımızda bir takım dersler çıkarmak mümkündür.

Bugün modern dünyada da islam ümmeti tıpkı Hz. Peygamber döneminde olduğu gibi bir takım psikolojik kara propaganda türünde saldırılar yaşamaktadır. Gayr-i müslimler islam ümmetine yönelik dünya kamuoyunda değişik propagandalar yapmakta ve İslam'ı teröre kaynaklık eden bir din, Müslümanları da potansiyel bir terörist gibi göstermektedir. (Kaya: 2012: 18-21; Orhan: 2014: 89-113; Bodur: 2005: 65-88) Diğer taraftan islam ülkelerini geri kalmış ülkeler, gelişmemiş ülkeler, gelişmekte olan ülkeler, az gelişmiş ülkeler, üçüncü dünya ülkeleri gibi tahkir edici bir terminoloji ile kategorize ederek tanımlamak da bu propagandanın başka bir versiyonudur. (Boztaş: 2017: 177) Batı oluşturduğu islamofobi algısı ile planlı bir şekilde islam dünyasını ötekileştirme çabası içerisindedir. (Genel: 2014: 105-123) Bugünün dünyasında gerçekleştirilen bu saldırıların asırlar önce Mekke'de cereyan eden saldırılardan özü itibarıyla bir farklılığı bulunmamaktadır. İslam dünyası batı ile bir mücadele içerisindedir ve bu mücadelede geçmişte olduğu gibi Müslümanlar hakkında dünya kamuoyunda kötü bir imaj oluşturulmaktadır. Çağa taşınması gereken Peygamberî model ise bu kara propagandalara karşı onları iptal edecek şekilde bir dizi etkili tedbirlerin alınmasıdır. Hz. Peygamber kendi zamanında Müslümanlara karşı yapılan psikolojik harb karşısında sessiz kalmamış, pasif ve savunmacı bir tutum sergilememiş, aksine aktif bir pozisyon almış ve o günün şartlarında oluşturulan dedikodunun etkisini kırmaya matuf bir hamle gerçekleştirmiş ve muvaffak olmuştur.

Bugün de yapılması gereken on beş asır önce Hz. Peygamber'in irade ve zihniyetini hayata geçirecek adımlar atmaktır. Bugün islam ümmetine yönelik oluşturulan kara propagandaları yıkmak için alınması gereken askerî, siyâsî, kültürel bütün tedbirleri almak Hz. Peygamber'i model almanın bir gereğidir. Bu model alış Müslümanlar için büyük bir hayır getirecek ve bizi sahip olduğumuz imkanları ve güçleri seferber etmeye sevk edecektir. Ancak bugün, Hz. Peygamber'in sözünün hikmeti üzerinde değil de onun talimatının bir sonucu olarak ortaya çıkmış olan şekil (ıztıba ve remil) üzerinde gerçekleştirilen bir taklit kendini göstermektedir. Hac ya da umre ibadeti esnasında tavaf vazifesini yapan Müslümanlar, kollarını ihram elbiselerinin dışına çıkarmakta ve hızlı adımlarla tavaf vazifesini yapmaktadırlar. Bugün büyük bir hikmeti, evrensel bir tepkiyi, dinamik bir anlayışı barındıran bu peygamberî talimatı Müslümanlar ne yazık ki bir seremoniye dönüştürmüş durumdadırlar. Zira Hz. Peygamber'in sünneti adına tavaf esnasında yapılan eylemin bugün hayatta hiçbir karşılığı bulunmamaktadır. Çünkü bugün Mekke'de ne Müslümanların güçsüz kaldıklarına dair bir dedikodu ne de bu dedikoduyu yayan düşmanları vardır. Müslümanlar ise ıztıba ve remlin arkasında yatan hikmeti bilmeden anlamsız bir şekilde bu hareketleri taklit etmektedirler. İşte Hz. Peygamber'i model almanın getireceği hayır ile onu taklit etmenin bizi düşüreceği anlamsızlık ve şekilcilik budur. Bizim "şer" diye isimlendirdiğimiz de budur. Hz. Peygamber onu model almanın getireceği hayır ile onu taklit etmenin getireceği şer arasındadır. Hayrı ya da şerri getirmek bizim onun söz ve davranışlarına karşı tutumumuz belirleyecektir. Eğer biz hayrı istiyorsak onu model almalıyız. Söz ve davranışlarının arkasında yatan hikmetleri araştırmalı ve bu hikmetleri günümüze taşınmalıyız. Aksi halde onun söz ve davranışlarının taşıdığı hikmetten yoksun olarak taklit edilmesi bize hayır getirmeyeceği gibi bizi anlamsız bir şekilciliğe düşürecektir. Bu kör taklit bugün içinde bulunduğumuz problemlerin üstesinden gelme gücünü bize veremeyecektir.

3.DEVE ÜZERİNDE SA'Y YAPMANIN HİKMETİ

İbn-i Abbas'a soru formunda aktarılan konulardan bir diğeri de Hz. Peygamber'in hac için geldiği Mekke'de Safa ile Merve arasında sa'y ibadetini devenin üzerinde yaptığı ve bunun da Mekkeliler tarafından sünnet olarak algılandığıdır. İbn-i Abbas bu soruya da bir önceki soru gibi hem evet hem de hayır şeklinde cevap vermiştir. O, evet cevabı ile Hz. Peygamber'in Safa ile Merve arasında sa'y vazifesini devenin üzerinde yaptığı bilgisini doğrulamış; verdiği hayır cevabı ile de deve üzerinde sa'y yapmanın sünnet olarak algılanmasını reddetmiş, bunun sünnet olmadığını belirtmiştir. Çünkü, İbn-i Abbas'a göre Hz. Peygamber'in sa'y ibadetini deve üzerinde yapması o güne mahsus, o günün şartlarının bir gereğidir. Hz. Peygamber ile birlikte hac yapan insanlar, onu rahat bir şekilde görmek istediklerinden Hz. Peygamber de insanların bu arzusunu gerçekleştirmek için deve üzerinde sa'y yapmıştır. Ayrıca haccın ahkâmına dair yapılan açıklamaları insanların rahatça duyabilmeleri için Hz. Peygamber devenin üzerinde yüksek bir yerden insanlara hitap ederek sa'y etmeyi tercih etmiştir. (Ebu Davud, "Menasik": 50)

İbn-i Abbas'ın bu açıklamaları neticesinde Hz. Peygamber'in bu şekilde davranmasının hikmeti de böylece anlaşılabilir olmuştur. Bu hikmet Hz. Peygamber'in sözünün herkes tarafından duyulabilmesi ve herkesin Hz. Peygamber'i görme arzusuna nail olabilmelerini sağlamaya yöneliktir. Hz. Peygamber'in bu tür düşünceleri ise her zaman ve her mekanda dikkate alınıp uygulanabilecek evrensel hususlardır. Hz. Peygamber şartların gerektirdiği bir ihtiyacı gidermekten geri durmamış, insanların ihtiyacını dikkate alarak bir tasarrufla bulunmuştur. Onun bu tavrı bütün zaman ve mekanlara taşınabilecek bir yaklaşım olarak önümüzde durmaktadır. Öte yandan devenin üzerinde sa'y ibadetinin yapılmasını talep etme şeklinde tezahür eden taklit ise bütün zaman ve mekanlara taşınamayacak bir durumdur. O gün için insanlar böyle bir talepte bulunmuş ve devenin üzerinde sa'y yapmanın sünnet olduğunu iddia ederek bunu yapmak istemişlerdir.

Bugün ise böyle bir şey yapmanın imkanı yoktur. Çünkü Safa ve Merve tepeleri de artık mescidin içerisinde yer alan bir bölüm olmuştur. Bugün sa'y ibadetinin devenin üzerinde yapılmasını hayal etmek bile tuhaftır. Ancak bugün Müslümanlar tavaf esnasında ıztıba ve remli aynen olduğu gibi taklit ederken devenin üzerinde sa'y yapmayı ise yerine getirmemektedirler. Çünkü bizatihi mevcut şartlar Hz. Peygamber'e ait bazı şeylerin ister istemez o zamana ait unsurlar olduğunu bugün için onları aynen olduğu gibi yapmanın gereksiz ve hatta anlamsız olduğunu ortaya koymakta ve ister istemez insanlara bunu kabul ettirmektedir. Bu durum yani bazı hususlarda Hz. Peygamber'in aynen taklit edilmesi bazı hususlarda ise onu taklit etmenin terk edilmesi Müslümanların aslında kendilerini sorgulamalarını gerektiren bir çelişki olarak hayatlarında yer almaktadır. Ayrıca bütün bunlar gösteriyor ki Hz. Peygamber'in yaptığı ibadetler içerisinde zaman zaman ibadetin dışında bazı unsurların da karıştığı görülmektedir. Bu anlamda bizim ibadet olan ile ibadet olmayanı, Hz. Peygamber'in o günün şartları ile yaptıklarını birbirinden ayırt etmemiz gerekmektedir.

4.CUMA GÜNÜ GUSLETMENİN HİKMETİ

Mekkelilerin İbn-i Abbas'a sordukları diğer soru ise Hz. Peygamber'in Cuma günü insanların gusül abdesti alarak Cuma namazına gelmelerini emrettiği ve insanların da bunu Hz. Peygamber'in sünneti olduğunu iddia etmeleridir. Soru şudur: Hz. Peygamber Cuma günü gusül abdesti almayı emretmiş midir? Şayet emretmiş ise Cuma günü gusül abdesti almak sünnet midir? İbn-i Abbas bu soruya da önceki sorularda verdiği gibi hem evet hem de hayır şeklinde cevap vermiştir. O, evet cevabı ile Hz. Peygamber'in Müslümanlara cuma günü gusül abdesti almaları gerektiği talimatını verdiğini doğrulamış; hayır cevabı ile Cuma günü gusül abdesti almanın bir sünnet olduğu iddiasını da reddetmiştir.

İbn-i Abbas Hz. Peygamber'in Cuma günü gusül abdesti alınmasını emretmesinin arkasında yatan hikmeti izah eder. Cuma günü Cuma namazının eda edildiği mescit küçüktür, tavanı basıktır. Tarla ve bahçede çalışan insanlar tozlu, terli halleriyle mescide geldiklerinde dar mekanda ağır bir ter kokusu oluşmuştur. Bu durum başta Hz. Peygamber olmak üzere herkesi rahatsız etmiştir. İşte bu kötü durum üzerine Hz. Peygamber insanlara Cuma günü mescide gelmeden önce yıkanmaları gerektiğini söylemiştir. (Ebu Davud, "Taharet", 128) Dolayısıyla yıkanma emri Cuma günü ve Cuma namazı ile ilintili değildir. Hz. Peygamber'in gusül talimatı cuma günü toplu halde bir arada bulunan Müslümanların birbirlerini kötü kokular ile rahatsız etmemeleri ile ilgilidir. Dolayısıyla cumanın dışında başka bir günde ve başka bir nedenle bir araya gelen Müslümanların birbirlerini rahatsız etmeyecek şekilde kişisel temizliklerini yapmaları Hz. Peygamber'in bu hikmetli talimatının bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Onun sözleri hikmet çerçevesiyle ele alındığında hayatın her tarafına pek çok hayırlar getirecek bir mahiyet arz etmektedir. Ama onun sözleri ve davranışları arkasında yatan hikmet boyutundan uzaklaştırılıp taklit derekesine düşürülünce ortaya çıkan sonuç hayatı şekle boğan ve daraltan kötü bir durum olacaktır.

5.GÜNÜMÜZDEN TAKLİDE DAYALI ÖRNEKLER

Buraya kadar verdiğimiz örneklerde olduğu gibi Mekkelilerin Hz. Peygamber anlayışı bugün de benzer şekilde neredeyse Müslümanların büyük çoğunluğunda hakim bir hal almış gibi görünmektedir. Bugün Müslümanlar tavaf esnasında erkeklerin sağ kollarını ihram elbiselerinden çıkarma ve tavafı hızlı adımlarla yapmayı Hz. Peygamber'in bir sünneti olarak algılamakta ve anlamını, hikmetini bilmeden bir seremoni olarak yapmaktadır. Temiz oldukları halde yine büyük bir çoğunluk tarafından Cuma günü gusül abdesti almak sünnet olarak algılanmakta ve icra edilmektedir. Gusül bir temizlik olarak değil de tamamen Cuma gününün faziletli bir ibadeti olarak idrak edilmektedir. Cuma günü gusül abdesti alma sünnet olarak algılanırken insanları rahatsız etmeyecek şekilde kişisel temizliğe riayet etme bilinci zihinlerde aynı oranda sünnet olarak yerleşmiş görünmemektedir. Diğer taraftan Suudlu yetkililer izin verseler Safa ile Merve arasında sünnet olduğu için devenin sırtında sa'y yapmak isteyenler de olacaktır. Bunun garabetini, insanlara ve çevreye vereceği rahatsızlığı hiç düşünmeden sünneti yerine getirmenin mutluluğunu yaşayacak insanların sayısı hiç de değildir.

Bütün zorluk ve anlamsızlığına rağmen bazı taklide dayalı hususlar bugün de varlığını sürdürebilmektedir. Mina da şeytan taşlama için yapılan konaklama bunlardan biridir. Bilindiği gibi hacca giden insanların büyük bir kısmı Hz. Peygamber'in Mina'da geceleme sebebiyle orada konaklamaktadır. Bugün yüzbinlerce Müslüman konaklama için hiçbir alt yapı hizmetlerinin bulunmadığı Mina'da sünnet işleme uğruna konaklamaktadır. Gerekçeleri Hz. Peygamber'in Mina'da konaklamasıdır. Bu mesele de ibn-i Abbas'a sorulacak olsaydı muhtemelen ibn-i Abbas daha önceki sorulara verdiği gibi bu soruya da aynı şekilde cevap verecek ve Hz. Peygamber'in Mina'da konakladığını kabul edecek ama bunun sünnet olarak algılanmasına karşı çıkıp hayır diyecekti. Ayrıca Mina'da konaklamasının gerekçesini de belki şu şekilde açıklayacaktı. Hz. Peygamber beraberindeki Müslümanlarla birlikte şeytan taşlama işleminin kolay bir şekilde olması için o günün şartlarında başka konaklayacak yer bulunmadığı için Medine'den gelen Müslümanlarla birlikte Mina'da konaklamayı tercih etmişti. Ancak günümüz şartlarında otellerde konaklamaları için yer ayrılmış hacıların otellerini bırakıp konaklama için hiçbir şekilde uygun olmayan, hiçbir alt yapısı bulunmayan Mina'da yüzbinlerce Müslümanın konaklaması ve tuvalet ihtiyaçlarından yeme içme ihtiyaçlarına kadar her türlü ihtiyacı orada gidermeye çalışmaları ve bunun neticesinde ortaya çıkan kirlilik Hz. Peygamber'in sünnetine uygun bir manzara oluşturmamaktadır. Yüzbinlerce insanın Mina'da bir kısmının kestikleri kurbanın atıklarını orada bırakmaları, tuvalet ihtiyaçlarını orada gidermeleri, yeme-içmenin sonucunda ortaya çıkan çöp manzaraları Hz. Peygamber'in diriltilmesi arzulanana ya da tabi olunması hedeflenen sünneti ile zerre kadar bağdaşmamaktadır. Mina örneğinde Hz. Peygamber şursuz bir şekilde taklit edilmekte bu taklidin ortaya çıkardığı kötü sonuç üzerinde hiç düşünülmemektedir.

Benzer şekilde bazı Müslümanların yeterli fizikî imkan olmadığı halde Müzdelife'de geceleme ve konaklama konusunda ısrar etmeleri ve bunun için sıkıntı ve huzursuzluk çıkartmaktan geri kalmamaları da başka bir örnek olarak karşımızda durmaktadır. Halbuki bütün hacıların Müzdelife'de geceleme fiziki olarak mümkün değildir. Bazı mezhep imamlarının dediği gibi orada kısa bir müddet bulunup vakfe ibadetini yapmak yeterlidir. Ancak Hz. Peygamber'in yaptığının aynısını yapma eğiliminde olan müslümanların fiziki şartları dikkate almadan yaptıkları ısrar neticesinde orada da büyük izdihamlar ve sıkıntılar yaşanmakta ve sonuç olarak kötü bir durum ortaya çıkmaktadır.

Hz. Peygamber'i körü körüne taklit etmenin örnekleri azımsanmayacak kadar çoktur. Hz. Peygamber'in asa kullanmasını taklit ederek sünnettir diye asa, baston kullanmak da Hz. Peygamber'i taklit etmeye dayanan uygulama örneklerinden biridir. Tıpkı diğer meselelerde olduğu gibi bu meselede ibn-i Abbas'a sorulacak olsaydı muhtemeldir ki ibn-i Abbas Hz. Peygamber'in asa kullandığını doğrulayacak ancak onun sünnet olarak algılanmasına karşı çıkarak hayır sünnet değildir diyecekti. Hz. Peygamber yaşadığı zamanın şartları gereği asa kullanmıştır. Zira o dönemde insanlar hayvanlarla iç içe bir hayat sürüyorlardı. Hem köpek gibi hayvanların saldırılarından korunmak, hem de diğer hayvanları sevk ve idare etmek için asa ihtiyaç duydukları bir alet idi. Ayrıca o günün hayat şartları insanların yanlarında bir asa taşımalarını gerekli kılıyordu. Nitekim bugün köy hayatında da insanların asa benzeri bir şeyi ya da onun işlevini sağlayacak bir değneği ellerine almaları bir adet halini almıştır. Ancak bugün modern şehir hayatında hiç bir ihtiyaç olmadan Hz. Peygamber'e benzemek adına asa kullanmak anlamsız ve abes bir uygulama olarak karşımızda durmaktadır. Hatta biraz daha sorgulanacak olsa, bugün modern şehirlerde asa kullanımı belki israfa varan bir uygulama olarak, hatta Hz. Peygamber'in sünnetinin ruhu ile bağdaşmayan bir uygulama olarak karşımızda durmaktadır. Zira bazı insanlar asa kullanımını öyle abartmaktaki özel ağaçlardan yapılmış, rengarenk, desenli, işlemeli, her bir kıyafete uygun ayrı bir renk ve tonda asalar kullanmaktadırlar. Sünnet

adına yapılan bu kullanım belki de bu şekli ile hiç de Hz. Peygamber'in sünnetiyle bağdaşır bir karakter arz etmemektedir.

Tam da bu noktada günümüzde bazı kimseler tarafından sünnet olarak düşünülen ve uygulamaya konulan ayakkabı ile namaz kılma meselesi de çok çarpıcı bir örnek olarak karşımızda durmaktadır. Günümüzde bazı islam ülkelerinde Müslümanlar mescitlerde ayakkabı ile namaz kılmaktadırlar ve bunu Hz. Peygamber'in yaptığı bir uygulama olduğu için sünnet olarak görmektedirler. Makalemizde ele aldığımız ibn Abbas örneğinden hareketle bu konuyu ibn Abbas'a sormuş olsaydık herhalde ibn Abbas diğer örneklerden hareketle şöyle cevap vererek bizi aydınlatmış olacaktı: "Evet, Hz. Peygamber ayakkabı ile mescitte namaz kılmıştır. Ancak bu sünnet değildir. Çünkü Hz. Peygamber zamanında mescidin zemininde halı yoktu. Bilakis mescit kum ve toprak bir zemine sahipti. Gündüz namazlarında, özellikle öğle namazında güneşin sıcaklığı ile mescidin kum zemini sıcak oluyor, çıplak ayak ile namaz kılmak ızdırap verici bir hal alıyordu. Hatta Hz. Peygamber bunun için "Öğle namazı serin bir vakitte kılın" tavsiyesinde bulunmuştu. Ayrıca kum ve toprak zeminde çıplak ayak ile namaz kılma ayaklara zaman zaman zarar verebiliyordu. Bunun için Hz. Peygamber ayakkabı ile namaz kılma durumunda kalmıştır". Diğer örneklerde yaptığı açıklamalardan hareketle bu konu ibn Abbas'a sorulmuş olsa idi herhalde ibn-i Abbas böyle bir cevap verecek ve meselenin hikmetini ortaya koymuş olacaktı. Günümüzde ayakkabı ile camide namaz kılan ve bunu sünnet olarak temellendiren Müslümanlar Hz. Peygamber'in dönemindeki şartlar ile şu anda namaz kıldıkları caminin durumunu birbirinden ayırt edecek ufak bir entellektüel çaba sarf etmemekte, düz bir mantıkla Hz. Peygamber'in yaptığı'nın aynısını yapmakta ısrarcı olmaktadır. Diğer taraftan bu durumun diğer Müslümanlar tarafından hoş karşılanmaması ve huzursuzluğa sebebiyet vermesini ise hiç düşünmemektedirler. Neticede karşımıza Hz. Peygamber'in yaptığı'nın aynısını yapan, ayakkabı ile namaz kılan, tertemiz halıların serili olduğu camiye ayakkabı ile giren bir Müslüman kitle çıkmaktadır. İşte sorun bu anlayış ve zihniyettir. Hz. Peygamber'in söz ve davranışlarındaki hikmeti dikkate almadan, onu anlama noktasında hiçbir ilmî ve entellektüel bir çaba sarfetmeden, Hz. Peygamber'i körü körüne taklit eden zihniyetin doğurduğu ve doğuracağı netice budur. İşte bizim "şer" diye adlandırdığımız bu durumdur.

Bunlara benzer örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ancak meselenin anlaşılması maksadın hasıl olması bakımından bu örneklerin yeterli olacağı kanaatindeyiz. Özellikle ibn-i Abbas örneği benzer durumlar için bizlere yol gösterecek mahiyette can alıcı bir örnek ve yaklaşımdır.

6.SONUÇ VE ÖNERİLER

Hz. Peygamber'in yaptığı bir şeyin hikmetini düşünmeden aynısını yapma, yani onu taklit etme eğilimi insanlarda güçlü bir şekilde kendini göstermektedir. İnsanlar onun yaptığı'nın aynısını yapmanın verdiği psikolojik rahatlıkla mutlu olmayı tercih etmekte; ancak, onu taklit etmenin diğer taraftan getirdiği sıkıntılar, zorluklar, anlamsızlıklar üzerinde düşünmemektedirler. Bu durum adeta bir akıl tutulması, bir bilinç kaybıdır. Oysa ki Allah Kur'an'ın pek çok ayetinde bize aklımızı kullanmamızı, düşünmemizi ve tefekkür etmemizi öğütlemiştir. Diğer taraftan Hz. Peygamber kendi zamanında her davranışının şuursuzca yapılmasını onaylamamıştır. Örneğin, bir cenaze namazı esnasında Hz. Peygamber ayakkabılarını çıkartınca arkasında bulunan topluluktan bir kısmı da hemen Hz. Peygamber'i taklit ederek ayakkabılarını çıkartmışlardı. Bu durumu fark eden Hz. Peygamber ayakkabılarını çıkartmasının gerekçesini dile getirmiş ve ayakkabılarını namaza mani bir pislikten dolayı çıkarttığını söylemiştir. (Ebu Davud, "Salat": 89; Darimi, "Salat", 103)

Muhammed Gazali'nin ifade ettiği gibi 'Bu ümmet sahih olduğu halde yanlış anlaşılın hadislerden gördüğü zararı uydurma hadislerden görmemiştir'(Gazzali, 2006:38) Gerçekten de hadis ve sünnetin doğru bir şekilde anlaşılıp yorumlanması meselesi biz Müslümanların en önemli meselesidir. Hadis ve sünneti doğru anlayıp yorumladığımız zaman onlarda var olan hayrı çağımıza taşımış olacağız. Aksi halde doğru anlamaya odaklanmayıp da körü körüne taklide düştüğümüz an bizim için bir felaket olabilecektir. Bunun için anlayışımızı, fikhimizi geliştirmemiz gerekmektedir. Allah'ın sevdiği kişi dinde fakih olan, anlayışı, idraki sağlam olan kişidir. Diğer taraftan onun ümmeti olarak Efendimiz'de var olan hikmeti kuşanmalıyız. Çünkü hikmete sahip olan çokça hayra sahip olur. Geleceğimizin şer değil de hayır olabilmesi için, hayırlı bir istikbal inşa edebilmemiz için hikmet bilgisine muhtacız. Peygamber Efendimiz aleyhisselamın sahâbileri içinde onun söz ve davranışlarına hikmet gözüyle bakan sahâbiler var idi. Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. Aişe, ibn Abbas, ibn Mesud bunlardandır. Bizler de Hz. Peygamber'i taklit etmede değil de model almada onların açtığı yolu takip etmeliyiz.

KAYNAKÇA

- BODUR, H. (2005). “Dini Motifli Terör Fenomeni ve İslam’ın Siyasal İstismarı, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, cilt: III, sayı: 5, s. 65-88.
- BOZTAŞ, A. (2017). “Birinci Dünyanın Üçüncü Dünya Ekonomileri Üzerindeki Küresel Savaşı”, Journal of Current Researches on Business and Economics-Vol.7-pp.177-188
- EBU DAVUD, S. (2009). Sünen-i Ebi Davud, thk: Şuayb el-Arnaut, Daru’r-Risale, Dımeşk.
- DARİMİ, A. (2013). el-Müsnedu’l-Camiu, Daru’l-Beşairu’l-İslamiyye, Lübnan.
- ERUL, B. (2017). Sahabenin Sünnet Anlayışı, Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara
- GAZZALİ, M. (2006). Fıkhu’s-Sire, Daru’l-Kalem, Dımeşk.
- GENEL GÖKHAN, M. (2014). “Avrupa’daki Türk Medya Perspektifinden Batı’nın Bir “Ötekileştirme” Dili Olarak Kullandığı İslamofobi’ye Bakış”, Atatürk İletişim Dergisi, sayı: 6 s. 104-123.
- KAYA, A. (2012). “Batıda İslam ve Müslüman Algısı: Müslümanların Terör ile Özdeşleşmesi” Din ve Hayat: İstanbul Müftülüğü Dergisi, sayı: 15, s. 18-21, İstanbul.
- ORHAN, F. (2014), “Cihad Kavramı Üzerinden İslam’a Sürülmek İstenen Leke: Terör, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, cilt: XIV, sayı: 2, s. 89-113.